



OIKEUSPOLIITTINEN YHDISTYS –  
RÄTTSPOLITISKA FÖRENINGEN DEMLA ry  
PL 212, 00171 Helsinki  
www.demla.fi  
demla@demla.fi

## OIKEUSMINISTERIÖLLE

### **Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:n lausunto avoliittotyöryhmän mietinnöstä 2008:10 Yhteistalouden purkamisen avoliiton päätyttyä**

Mietinnön kantavana ajatuksena oleva heikomman osapuolen suojaaminen avoliiton purkautumistilanteessa on lähtökohtaisesti kannatettava. Esimerkkinä lienee toiminut Ruotsin avoliittolaki, joka kattavuudessaan on ainutlaatuinen maailmassa. Nyt olisi kuitenkin tärkeää pohtia kuinka paljon avoliittoa, kahden ihmisen vapaaehtoista yhteiselämää säädellään, kun vaihtoehtona olisi avioituminen ja valmis lainsäädäntö sekä mittava oikeuskäytäntö. Mikäli lakiehdotus läpäisee eduskunnan, tulemme jälleen näkemään liudan korkeimman oikeuden ratkaisuja asioista, joista aiemmin on riideltä oikeuksissa suhteellisen vähän.

Tilastojen mukaan 21,2 % parisuhteista oli avoliittoja vuonna 2007 ja näistä 38 %:ssa oli lapsia. Avoliittojen yleistymiseen on herätty oikeusministeriössäkin ja ratkaisuksi tarjotaan avoliittolain kaltaista sääntelyä, mutta vain osittain. Ehdotus on sikäli torso, että se kattaa vain tyypillisimmät tilanteet. Työryhmä on myös halunnut säilyttää monissa asioissa rinnakkaisen toimivallan oikeudella ja pesänjakajalla, aivan kuin osaamatta päättää mikä on asianosaisten kannalta tarkoituksenmukaisinta. Ikään kuin olisi haluttu säilyttää vanha järjestelmä ja luoda uusi sen rinnalle. Tällaisenaan ehdotus ei ole linjakas.

Yhteiselämän lopettaminen ja yhteisen kodin ja irtaimiston käyttöoikeus olisi parannus nykytilanteeseen, jossa parisuhteen ongelmat kilpistyvät asumiskysymykseen. Perheensisäinen lähestymiskielto on osoittautunut hampaattomaksi, joten tuomioistuimen päätös yhteiselämän lopettamiseksi suojaisi heikommassa asemassa olevampaa puolisoa. Ongelmaksi saattaa muodostua ehdotettu lyhyt 6 kuukauden määräaika yhteiselämän lopettamistilanteessa, kun avioliitossa olevilla päätös voi jatkua kaksi vuotta tai päättyä ositukseen. Määräaikaa olisi pidennettävä, vaikka se kieltämättä on ongelmallista, jos hädettävä avopuoliso omistaa asunnon. Tältä osin avioliiton ja avoliiton ero käy selväksi; avioliitossa puolisoitten yhteinen talous on korostetussa asemassa ja omistusoikeus väistyy heikomman suojaamisen tarpeen tieltä. Avoliitossa heikomman osapuolen suojakin on vähäisempää kuin avioliitossa. Antaessaan yhteiselämän lopettamispäätöksen tuomioistuin voi myös päättää korvauksesta, jonka avopuoliso on velvollinen

omistajapuolisolle maksamaan. Vaihtoehtoisesti ratkaisun voi ehdotuksen mukaan tehdä pesänjakaja.

Sen sijaan ehdotuksessa lanseerattu hyvitys yhteistalouden hyväksi annetusta panoksesta voisi poikia entistä enemmän riitoja. Kyse on vanhasta perusteettoman edun konstruktioista, jolle on esityksessä annettu uusi nimi. Hyvityksen tarve on avioliittolaissa ratkaistu sovittelulla, vastikkeilla ja toisaalta mahdollisuudella tehdä avioehtosopimus. Hyvityksen voisi ehdotuksen mukaan ratkaista joko oikeus tai pesänjakaja ja sitä voisi vaatia jopa yhdessä sovitus erottelun jälkeenkin 6 kuukauden määräajassa, kuitenkin viimeistään kolmen vuoden kuluessa avoliiton päättymisestä. Esitykseen on pantu liikaa määräaikoja, joiden alkamisaikaa ei ole mietitty tarpeeksi.

Pesänjakajainstituutio on tehokas, mutta kallis. Kun avoliittolaiset nykyään saavat oikeudesta ilmaisen ratkaisun omistusriitaansa, tosin yleensä asianajajien avustuksella, lisäksi pesänjakajan käyttö oletettavasti avoliiton purkukustannuksia. Toisaalta pesänjakajan hakeminen on perusteltua riitatilanteessa ja myös nopeampaa kuin oikeuslaitoksen käyttö. Myös kynnyksen käynnistää prosessi lienee korkeampi kuin hakea pesänjakajaa. Tätä taustaa vasten pesänjakajalla tulee olla laajat toimivaltuudet mukaan lukien yksinomainen mahdollisuus päättää hyvityksestä ja asumishyötykorvauksesta. Kun esityksen tavoitteena näyttäisi olevan oikeudenkäyntien vähentäminen avoliiton purkutilanteissa, se tulee ulottaa myös todennäköisesti riitaisimpiin kysymyksiin eli hyvityksestä ja asumishyödystä päättämiseen. Mikäli ratkaisuvälillä tässäkin asiassa hajautetaan, tulee yhteiselämän lopettamisprosessi monimutkaistumaan, mitä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

Asianosaisten kahden kesken tekemälle erottelulle ei ole säädetty muotomääräystä eikä sitä siten voisi muotovirheen perusteella saada kumoon. Pesänjakajan erottelukirja puolestaan noudattaisi perintökaaren muotomääräyksiä. Ehdotuksen perustelut eivät ole täysin ymmärrettävät mitä kahdenkeskisen erottelukirjan muotoon tulee. Jos kerran avoliittoa säädellään, säädettäköön erottelukirjalle myös selkeä muoto kuten osituskirjallekin.

Kaiken kaikkiaan, mikäli laki päätetään säätää, jota sitäkin sietää harkita, on ehdotusta selkeytettävä. Yhteiselämän lopettamispäätös häätöineen on esityksen parasta antia. Pesänjakajan käyttökkin on perusteltua, mutta oikeuden rinnakkaista toimivaltua suhteessa pesänjakajaan on rajoitettava, sillä prosessin kesto voi muodostua liian pitkäksi arkielämän tarpeisiin omistusta koskevissa kysymyksissä. Riita-asioiden käsittelyajat, esimerkiksi osituksen moite, kun viipyvät pelkästään käräjäoikeuksissa yli vuoden. Mahdollisuus moittia pesänjakajan jakoa turvaa oikeusvarmuutta ja tulee säilyttää. Olisi myös harkittava avoliitossa eläville laajempaa mahdollisuutta sopia omaisuuden jaosta etukäteen.

Helsingissä helmikuun 16 päivänä 2009

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry  
Martta October  
Puheenjohtaja